




GÜRCÜ HARFLİ TÜRKÇE İNCİL'DE (GHTİ) TESPİT EDİLEN GÜRCÜCE
ETKİLER ÜZERİNE BİR İNCELEME
RESEARCH ON THE İNFLUENCE OF THE GEORGIAN LANGUAGE
APPARENT IN THE TURKISH BIBLE WITH GEORGIAN LETTERS


TAMAR KAROSANIDZE

Atatürk Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü
Atatürk University, Turkish Researches Institute
tamarqarosanidze@yahoo.com

 <https://orcid.org/0000-0002-4604-8267>

MUHARREM DAŞDEMİR


Prof. Dr. Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili Bölümü
Atatürk University, Faculty of Letters, Department of Turkish Language
muharremdasdemir@atauni.edu.tr

 <https://orcid.org/0000-0002-4060-4955>

Atıf / Citation

Karosanidze, T.- Daşdemir M. 2021. "Gürcü Harfli Türkçe İncil'de (GHTİ) Tespit Edilen Gürcüce Etkiler Üzerine Bir İnceleme". *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi- Journal of Turkish Researches Institute*. 71, (Mayıs- May 2021). 83-96

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü-*Article Types* : Araştırma Makalesi-Research Article
Geliş Tarihi-*Received Date* : 09.01.2021
Kabul Tarihi-*Accepted Date* : 26.01.2021
Yayın Tarihi- *Date Published* : 15.05.2021
 <http://dx.doi.org/10.14222/Turkiyat4476>

İntihal / Plagiarism

This article was checked by  *iThenticate* programında bu makale taranmıştır.



Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi- *Journal of Turkish Researches Institute*
TAED-71, Mayıs-May 2021 Erzurum. ISSN 1300-9052 e-ISSN 2717-6851
www.turkiyatjournal.com
<http://dergipark.gov.tr/ataunitaed>

GÜRCÜ HARFLİ TÜRKÇE İNCİL'DE (GHTİ) TESPİT EDİLEN
GÜRCÜCE ETKİLER ÜZERİNE BİR İNCELEME
RESEARCH ON THE İNFLUENCE OF THE GEORGIAN LANGUAGE
APPARENT IN THE TURKISH BIBLE WITH GEORGIAN LETTERS

TAMAR KAROSANİDZE- MUHARREM DAŞDEMİR

Öz

İncil'in tüm dünya dillerine olduğu gibi Türkçeye de birçok kez çevirisi yapılmıştır. Türk dili, tarihi boyunca farklı alfabeler ile yazılmıştır. Bu alfabeler arasında Gürcü alfabesi de yer almaktadır. Gürcü alfabesi ile yazılmış olan Türkçe eserlerden biri 27 Eylül 1739 tarihli ve kimin tarafından çevrildiği bilinmeyen "İsa'nın Dört Bölümlü Tatarca'ya Çevrilmiş İncil" adıyla bilinen Gürcüceden Türkçeye (Ahıska ağzına) çevrilmiş İncil'dir. Söz konusu İncil'in büyük bir kısmının Gürcüce ile önemli bir benzerlik ihtiva ettiği görülür. Çevirenin Gürcü olmasıyla birlikte kutsal kitabın çeviri tutumundan da kaynaklanmış olan hedef dilin üzerinde kaynak dilin etkisi açıkça müşahede edilmektedir. Makalede Gürcü Harfli Türkçe İncil'de tespit edilen Gürcücenin etkileri üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Gürcü Harfli Türkçe İncil, Gürcüce, Kaynak Dil, Hedef dil, Gürcücenin Etkileri.

Abstract

The New Testament has been translated plenty of times into different languages, including Turkish. Turkish language has been written with different alphabets throughout its history. One of these alphabet systems is Georgian. One of the Turkish work written with the Georgian alphabet, known as "The four chapters of Jesus, Bible translated into Tatarian" of September 27, 1739, was translated by the unknown translator from Georgian to Turkish. It seems that a large part of the Bible has significant similarities to Georgian language. The influence of the source language upon the target language is explicit that is explained not only with the fact that the translator was of Georgian origins but also the general translation methods adopted for translating the Holy Books. This article emphasizes the influences of the Georgian language that is found in the Turkish Bible with Georgian Letters.

Key Words: Turkish bible with Georgian Letters, Georgian, Source Language, Target Language, Influences of Georgian.

Structured Abstract

Turkish languages in different periods and circles of history, which we can follow with texts are written in 13 alphabets such as Kopturk, Sogdi, Uyгур, Mani, Brahmi, Tibetan, Syriac, Arabic, Greek, Armenian, Hebrew, Latin and Cyrillic (Slavic) alphabets. Among these alphabets is the Georgian alphabet. The Turkish Bible written in Georgian alphabet is a proof of this. The New Testament has been translated plenty of times into different languages, including Turkish. One of them is the Bible translated from Georgian into Turkish (into the Turkish dialect of Ahıska), dated September 27, 1739 and known as "The Bible of Jesus Translated into Tatar in Four Parts", was translated by the unknown translator. It seems that a large part of the Bible contains significant similarities with Georgian.

Is the original title of the work "The four chapters of Jesus, Bible translated into Tatarian" but Maia Meskhidze called the work "Turkish Bible with Georgian Letters" because the use of the Tatar expression is a common term for Turks in Georgia. There are two copies of the mentioned manuscript. One is the copy which is presumed to be an author dated September 27, 1739 and whose authorship is unknown, located in Zugdidi Provincial Scientific Museum; the second is the copy from the original text is written by Aleksı Bakradze in 1881, the one registered in the Tbilisi National Archive with the archive number 401.

The influence of the language characteristics of the early periods of the Old Georgian written language is largely seen in the Turkish Bible with Georgian Letter. At the same time, the text we are working on is very similar to the old Georgian biblical copies. In the Turkish Bible with Georgian Letter are forms that do not exist in Georgian copies of later periods. From this situation it can be seen that the Turkish Bible with Georgian Letter was translated from one of the oldest Georgian copies (before the XI century).

The translation of religious texts has played a major role in the spread of divine message throughout history. Because of religious texts are sacred, even the slightest mistake can cause great religious controversy. For this reason, the "word for word" translation strategy was followed as a translation method. In the first stage of translation, there is only one view of the dependence on translation: the scriptures are the word of God and must be delivered equally to all languages. Later, similar views about the translation of the Scriptures continued.

One of the requirements for translators of the Scriptures in Christianity was to adhere to the original text when translating religious texts without adding or removing words. However, while talking about the word for word translation strategy, external factors that do not depend on the translator's will and affect him should not be ignored. The most important factor in question is the compatibility between the source language and the target language. In general, word-for-word translation does not mean that words are arranged in a meaningless way. Word-for-word translation is a translation that is close to the source language but can also be understood in the target language. Therefore, the target language, together with the source language, is of great importance in this translation strategy.

The main purpose of our study has been to show the effects of Georgian on Turkish sentences in the text. In this study, the effects of Georgian determined in the Turkish Bible with Georgian letters are emphasized. The effects of Georgian detected in the Turkish Bible with Georgian letters are examined under the following headings. "Subject case", "Object-Person Affixes Used in Verb Basis with the Influence of Georgian", "The Effect of the Georgian Auxiliary Verb გოგნა (khopna)", "The Use Of The Verbs Of Competence And Incompetence As They Are In Georgian", "Future Tense Expressed by Imperative", "Multiplicity Supplement Shown in Adjective Clauses", "Status of Completed Supplement", "Complementary Complementary Order Relationship", "Prepositions used before sentences and words under the influence of Georgian", "The Conjunction of "but" used instead of "not". In order to better understand the issues mentioned, the form of the sample sentences in one of the oldest Georgian Bible copies is also shown to be compared in the examples.

*u gandilara bir parça paluh kabab u biraz bal ozina geturdilar 283/16-17
(Ve onlar+θ, ona bir parça kızarmış balık ve biraz bal getirdiler.)*

და მათ მოუპყრეს თევზისა მწურისა და ვოლი თავლი. (ლუკ, 24,42)

imdi balta ağaçların kokun (kok+θ+un) usfına qoy[i]lupdur 6/7-8

(Şimdi balta ağaçların kökünün üzerine koyulmuştur.)

რამეთუ აწვე, ესერა, ცულო ძორთა თანს ხეთას ძეს. (მათ., 3,10)

While trying to make a translation close to the source language, when the target language is structurally different from the source language, the effects of the source language on the target language are likely to occur. It seems that a large part of the studied text contains an important similarity with Georgian. This result is explained not only with the fact that the translator was of Georgian origin but also the general translation methods adopted for translating the Holy Books.

Giriş

İncil'in tüm dünya dillerine olduğu gibi Türkçeye de birçok kez çevirisi yapılmıştır. Türk dili, tarihi boyunca farklı alfabeler ile yazılmıştır. Bu alfabeler arasında Gürcü alfabesi de yer almaktadır. Gürcü alfabesi ile yazılmış Türkçe eserlerden biri 27 Eylül 1739 tarihli ve kimin tarafından çevrildiği bilinmeyen "İsa'nın Dört Bölümlü Tatarca'ya Çevrilmiş İncili" adıyla bilinen Türkçenin Ahıska ağız ile kaleme alınmış İncil'dir.

Gürcü Harfli Türkçe İncil (GHTİ) olarak adlandırılan eserin el yazmasının bilinen iki nüshası mevcuttur. Bu nüshalardan biri, müellif nüshası olduğu tahmin edilen ve kimin tarafından yazıldığı bilinmeyen, Zugdidi İl Bilimsel Müzesinde yer alan, 27 Eylül 1739 tarihli nüsha olup ismi zikredilen müzede 894 envanter numarası ile kayıtlı, toplam 405 sayfadan ibaret olan nüshadır. İkinci nüsha Tiflis Millî Arşivinde 401 katalog numarasıyla yer alan Gürcü Mkhedruli alfabesi ile yazılmış nüshadır. 367 sayfadan ve dört bölümden oluşmaktadır. Eser 23x18 ebadında kâğıda siyah mürekkeple yazılmıştır. Metnin dış kapağı koyu gri bir kumaşla kaplanmış ahşaptan oluşmaktadır. Bu nüsha 1739 yılında yazılan asıl nüshadan 1881 yılında Aleksî Bakradze tarafından el yazması olarak kopya edilmiştir (Meskhidze 2018: 19). Eski Gürcüce yazı dilinin başlangıç dönemlerine ait dil özelliklerinin etkisi *GHTİ*'de büyük oranda görülmektedir. Aynı zamanda elimizdeki metin eski Gürcüce İncil nüshalarıyla büyük oranda benzerlik göstermektedir. *GHTİ*'de sonraki dönemlere ait Gürcüce nüshalarında bulunmayan biçimler yer almaktadır. Bu durum, *GHTİ*'nin Gürcücede olan eski nüshaların (XI. yüzyıl öncesi) birinden çevrildiğini düşündürmektedir.

Eserin özgün adı "İsa'nın Dört Bölümlü Tatarca'ya Çevrilmiş İncili" şeklindedir. Fakat Tatarca ifadesi, Gürcistan'da Türkler için kullanılan yaygın bir terim olduğu için Maia Meskhidze eseri "*Gürcü Harfli Türkçe İncil*" (Meskhidze 2018: 19) şeklinde adlandırmayı uygun bulmuştur.

Yukarıda bahsedildiği gibi *GHTİ*'nin kimin tarafından çevrildiği ve müellif nüshası olduğu tahmin edilen nüshanın kimin tarafından yazıldığı bilinmemektedir. Gürcü dinî edebiyatının temel kaynağı olan "Eski Gürcü Edebiyatı Tarihi" (Kekelidze 1980: 70) adlı kitapta 1739 yılında İncil'in Gürcüceden Türkçeye çevrildiğinden söz edilmiştir fakat kim tarafından çevrildiğine dair herhangi bir bilgi verilmemiştir. Aynı kaynakta Gürcüceden Türkçeye çevrilmiş tek din kitabının İncil olmadığı da belirtilmiştir. XIX. yüzyılın başlangıcında kraliyet ailesinden biri olan Teimuraz Batonishvili tarafından Gürcüceden Türkçeye Mezmurlar da çevrilmiştir.

“*Gürcü Harfli Türkçe İncil*”in asıl nüshası üzerinde Prof. Dr. Murman Beltadze tarafından bir çalışma yapılmıştır.¹ “XVIII. Yüzyıl Gürcü Transkripsiyonlu Türkçe Eser” adlı çalışmada metin, ses ve şekil bilgisine dair bazı örnekler gösterilerek incelenmiştir.

Müellif nüshasının kopyası olan nüsha üzerine Maia Meskhidze tarafından *Gürcü Harfli Türkçe İncil (İnceleme-Metin-Dizin)* adlı doktora tezi hazırlanmıştır. Söz konusu çalışma, birinci bölüm inceleme, ikinci bölüm metnin transliterasyonu/transkripsiyonu, üçüncü bölüm dizin olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır.

Hristiyanlıkta kutsal kitapların çevirilerinde en önemli şartlardan biri orijinal metne yakın bir çeviri yapmaktır. Çevirinin ilk aşamasında çeviri tutumu hakkında tek görüş mevcuttur: Kutsal kitaplar Tanrı sözüdür ve tüm dillere aynı şekilde aktarılmalıdır (Kharanauli 2003: 3-4). Kutsal kitap çevirilerinin diğer çevirilere karşı farklı durumu, Tanrı sözü olmasından kaynaklanmaktadır. Tarihte yapılmış olan çok sayıda kutsal kitap çevirisinde, manevi sorumluluk nedeniyle çeviri yöntemi olarak motamot “sözcüğü sözcüğüne” çeviri stratejisi izlenmiştir. Bu şekilde Tanrı sözünün, çeviri sırasında en az düzeyde aslından sapmaya uğraması hedeflenmiştir. Fakat motamot “sözcüğü sözcüğüne” çeviri yönteminin, başarılı olamadığı, aksine anlaşılması güç bir çeviri metni oluşturduğu görülmüştür (Akin, Tosun 2016: 60). Bu tür çeviri hakkında orijinal metne yakın bir çeviri yapmak amacıyla çevirenlerin kaynak diline aşırı bağlı kaldıkları ve orijinale uygun bir çeviri yaparken hedef dili ihmal ettikleri söylenmektedir (Kharanauli 2003: 3). Ancak şunu kesinlikle belirtmek gerekir ki kutsal kitapları çevirenlerin görevi, okuyucuya okumayı kolaylaştırmak değildir. Çevirenlerin asıl görevi, orijinal metni olduğu şekilde, tam ve doğru olarak aktarmak, aslına sadık kalmaktır (Kharanauli 2001: 12).

Yukarıda da bahsedildiği gibi, Hristiyanlıkta kutsal kitapları çevirenlerin tabii olduğu şartlardan biri, dinî metinleri çevirirken herhangi bir kelime eklemekten ve çıkarmadan orijinal metne sadık kalmaktır. Ancak sözcüğü sözcüğüne çeviri stratejisinden söz edilirken çevirmenin isteğine bağlı olmayan ve onu etkileyen dış faktörler de göz ardı edilmemelidir. Söz konusu faktörlerden en önemlisi kaynak dil ile hedef dil arasındaki uyumluluktur. Genelde sözcüğü sözcüğüne çeviri, kelimeleri anlamsız bir şekilde dizmek anlamına gelmez (Kharanauli 2003: 4-5). Sözcüğü sözcüğüne çeviri, kaynak dile yakın fakat hedef dilde de anlaşılabilir şekilde çeviridir. Dolayısıyla söz konusu çeviri stratejisinde kaynak dil ile birlikte hedef dil de büyük önem taşımaktadır.

Biz bu çalışmada *GHTİ*'de tespit edilen Gürcücenin etkileri üzerinde durduk. *GHTİ*'de tespit edilen Gürcücenin etkilerini aşağıdaki başlıklar altında göstermek mümkündür:

1. Özne Hâli

Bir ismin özne (Ö) olarak kullanıldığını gösteren özne hâli (+ö), Türkçede işaretlidir (Daşdemir 2015: 87). Türkçeden farklı olarak Gürcücede özne, hâl ekleri almaktadır. Gürcü dilinde özneye ait, özne hâli denilen (Peikrişvili 1996: 76) bir hâl bulunmaktadır. *Motkhrobiti* (Türkçeye “ismin eden hâli” şeklinde çevrilmiştir.²) hâl eki

¹ Beltadze, 1967.

² Üstünyer, 2010; Sağınadze-Peikrişvili-Çimke, 2015; Çimke, 2017: 41-62.

geçişli fiillerin kendine özgü içeriği ile paralellik göstermektedir. Gürcüceye ve İber-Kafkas dillerine özgü olan bu hâlin Hint-Avrupa dillerindeki kavramsal karşılığı “Ergativ” (Ergative) olarak belirtilmektedir (Sağınadze, Peikrişvili, Çimke 2015: 104). Tek fonksiyonu özneyi ifade etmektir (Şanidze 1976: 154). Motkhrobiti sadece geçişli fiillerde kullanılır ve geçmiş zamanda karşımıza çıkmaktadır (Çikobava 2010: 469). Diğer zamanlarda ise özne, **yalın** veya **yönelme** hâli eki almaktadır. *GHTİ*'de birkaç örnekte öznenin yönelme hâli eki aldığı görülmektedir. Tercüman, kaynak dili Gürcücede geçişli fiillerde kullanılan ve görülen geçmiş zamanda karşımıza çıkan motkhrobiti özne hâli ekini göstermek için Türkçede motkhrobiti hâli eki bulunmadığından ve yalın hâli işaretli olduğundan dolayı yönelme hâli ekine müracaat etmiştir. Metinde geçen örnekler aşağıdaki gibidir:

*ozina gondardi mulkina donğuzlari saħlasun*³ 245/7

(O+ø, domuzlarını gütmesi için [onu] tarlasına gönderdi.)

*მან წარავლინა იგი ველად თჳსა ძოვნად ღორთა.*⁴ (ლუკ., 15,15)

neça gundan sora kuçug oğlina hami zadlarini y[ı]ğub sapar eħti bir irah olkia
245/2-4

(Birkaç gün sonra küçük oğlu+ø, her şeyini toplayıp uzak bir ülkeye gitti.)

*და შემდგომად არამრავალთა დღეთა შეიკრიბა ყოველი უმრწემესმან მან
ქემან და წარვიდა შორს სოფელსა.* (ლუკ., 15,13)

u gandilara bir parça paluħ kabab u biraz bal ozina geturdilar 283/16-17

(Ve onlar+ø, ona bir parça kızarmış balık ve biraz bal getirdiler.)

და მათ მიუპყრეს თევზისა მწუარისა და გოლი თავლი. (ლუკ., 24,42)

2. Gürcücenin Etkisi ile Fiil Tabanında Kullanılan Nesne Şahıs Ekleri

Türkçeden farklı olarak Gürcücede fiil tabanında sadece özne değil, nesne de şahıs eki ile ifade edilmektedir. **ქონა (kona)** “**var ol-, mevcut ol- (?)**” fiili Gürcücede aitlik bildiren bir fiil olarak karşımıza çıkmaktadır. **ქონა (kona)** “**var ol-, mevcut ol- (?)**” fiilinin durumu Türkçeden çok farklı olup içinde özne eki ile birlikte nesne şahıs eki de barındırmaktadır. **ქონა (kona)** fiili Gürcücede iki şahıslıdır. **ქონა (kona)** fiili şu şekilde çekimlenmektedir: **მაქვს ის მე** (Makvs is me) “Benim herhangi bir şeyim var, herhangi bir şeye sahibim.” Gürcücede sahip olunan isim özne, şahıs belirten isim ise nesne olarak adlandırılmaktadır. Nesne şahıs eki, sahip olunan ismin kaçınıcı şahsa ait olduğunu göstermektedir. **მაქვს (makvs)** Eski Gürcücedeki **მასხენ (maskhen)** fiilinin çekiminde özne hâli eki **ენ (en)**, nesne hâli eki **მ (m)** şeklinde gösterilmektedir. Bunlardan **მ (m)** nesne hâli eki, sahip olunan ismin birinci şahsa ait olduğunu göstermektedir. **გაკუს (gakus)** “Herhangi bir şeye sahipsin, herhangi bir şeyin var” fiilinin çekiminde özne hâli eki **ს (s)**, nesne hâli eki ise **გ (g)** şeklinde gösterilmektedir. **გ (g)** nesne hâli eki sahip olunan ismin

³ Transkripsiyon metni Meskhizte 2018'den alınmıştır.

⁴ Bahsedilen hususların daha iyi anlaşılabilmesi için burada ve sonraki örneklerde karşılaştırılmak üzere söz konusu cümlelerin en eski Gürcüce İncil nüshalarından birindeki şekli de gösterilmiştir. *bak.* <http://titus.uni-frankfurt.de/texte/etca/ cauc/ageo/nt/ntkpl/ntkpl.htm>. Erişim Tarihi: 23.12.2020.

ikinci şahsa ait olduğunu göstermektedir. Tercüman **ქონა (kona)** fiilini Türkçeye çevirirken Gürcücede gösterilen nesne şahıs eklerini göstermek için özne şahıs ekleri kullanmıştır, zira Türkçede nesne şahıs eki yoktur. Aşağıdaki örneklerde fiile eklenen **özne** şahıs ekleri, özneyi değil **nesneyi** ifade etmektedir:

zahra ruh iç[i]nda ehti na sumumlari var neca ki gorars[i]z varumdur 283/12-13

(Çünkü hayaletin ne eti ne de kemikleri olur. Gördüğünüz gibi **benim var.**)

სულსა ჳორც და ძულა არა ასხენ ვითარცა მე მხედავთ, რამეთუ მასხენ.
(ლოკ., 24, 39)

bunda zad varun[i]zdur yemağa 283/15-16

(Burada yiyecek bir şey**iniz var** mıdır?)

გაქუს რად აქს ჳამადი?(ლოკ., 24, 41)

3. Gürcüce ყოფნა (khopna) Yardımcı Fiilin Etkisi

Gürcücedeki ყოფნა “khopna” yardımcı fiilinin Türkçedeki karşılığı ek fiildir. Fakat Gürcücedeki ყოფნა (khopna) fiili bir yardımcı fiil olup birleşik fiiller oluşturmaktadır. Birleşik fiilleri oluşturan bu yardımcı fiil çekimlenme sırasında şahıslara ve kategorilere göre değişmektedir. Dolayısıyla, her şahıs için ayrı biçim bulunmaktadır. (1. ვარ “var”, 2. ხარ “khar”, 3. არის “aris”). Söz konusu durumun etkisi aşağıdaki örnekte görülmektedir:

Tercüman, Gürcücede olduğu gibi, şahıs ekini yardımcı fiille göstermiştir. Gürcücedeki ხარ (khar) fiilini Türkçeye çevirirken **ek fiil + şahıs eki** şeklinde göstermesi gerekirken kaynak dil Gürcücedeki gibi ikinci şahıs ifade eden yardımcı fiille göstermiştir:

san onun şagirdi ol ama b[i]zlar musanun şagirdiuli 323/3-4

(Sen onun **öğrencisisin**, biz ise Musa'nın öğrencileriyiz.)

შენ ხარ მოწაფეს მისი, ხოლო ჩვენ მოსენი ვართ მოწაფენი. (ოთ., 9,28)

4. Yeterlik ve Yetersizlik Tasvir Fiillerinin Gürcücede Olduğu Gibi Kullanımı

Bilindiği gibi, Türkçede yeterlik (Muktedirlik / Gücü Yetme) işlevini *bil-* yardımcı fiili karşılar. Birleşik fiilin yapısında esas fiilden hemen sonraki bölüm, bu anlam için kullanılmaktadır. Zarf-fiil ise yardımcı fiili esas fiile bağlamakla görevlidir: **Gel-e+bil-ø-ø+ir+ø-ø+im** (Kara 2011: 1430). Yeterlik (gücü yetme) eylemi Eski Gürcücede özel fiiller ile⁵ ifade edilmektedir (Sharashenidze, Advadze, Ghambashidze 2019: 117). Söz konusu özel fiiller Eski Gürcücede yeterlik (gücü yetme) eylemi ifade eden özel kalıbı teşkil eder. Türkçeden farklı olarak Gürcücede gücü yetme eylemi, şu şekilde gösterilmektedir: Gücü yetme eylemi ifade eden özel fiil + gücü yetilen konuyu ifade eden isim-fiil (matar). Örneğin: **შემძლებელ ვარ მოსვლად** (Şemdzelebel var mosvlad). Kelimesi kelimesine çevirmiş olursak “**kadirim gelmeye**” yani “**gelebilirim**”. Söz konusu kalıp, işlev olarak Türkçe ile aynıdır ancak biçim olarak farklılık göstermektedir. Tercüman çeviri sırasında kaynak dilin etkisi ile erek metinde *-(y)E+bil-/* tasvir fiilinin yerine შემძლებელ არს (şemdzelebel ars) “*qad[i]rdir*” şeklini kullanmıştır. Örnekler şöyledir:

⁵ ჳელ-ეწიფების (khel-etsipebis), ძალ-უძს > ძალ-უც (dzal-utss), შემძლებელ არს (şemdzelebel ars).

Olumlu

haḥ tala qad[i]rdur bu taşlardan İbrahimun uşağların peyda etmağa 6/6-7
(Tanrı, bu taşlardan bile İbrahim'in çocuklarını yaratabilir.)

შემძლებელ არს ღმერთი აღდგინებად ქვათა ამთგან შვილად აბრაჰამისა.
(მათ., 3,9)

ama ozgalari d[i]yarlaridi neca qad[i]rdur ki gunahkar adam bu muacisilari eda 321/19-322/1

(Ama başkaları dediler: “Günahkâr bir adam nasıl bu mucizeleri gerçekleştirebiliyor?”)

ვითარმე შემძლებელ არს კაცი ცოდვილი ესევითარისა სასწაულისა ყოფად? (იო., 9,16)

magam Şeytan qad[i]rdur korların gözların açmağa 326/4-5

(Şeytan, körün gözlerini açabilir mi?)

ნუთუ ეშმაკი შემძლებელ არს თუალთა ბრმისათა ახილვად?(იო., 10,21)

Gürcücede yapabilme olasılığını reddetmek için ვერ “ver” olumsuzluk edatı kullanılmaktadır (Şanidze 1980: 610). ვერ (ver) olumsuzluk edatı yeterlik eylemi ifade eden özel fiillerin önüne eklenerek (ვერ შემძლებელ არს “ver şemdzelel ars”) fiillere yetmezlik (kılamama) anlamı katmaktadır. Tercüman, bahsedilen durumları Gürcücede kullanıldığı gibi “**qad[i]r degul**” şeklinde çevirmiştir. Örnekler şöyledir:

Olumsuz

har na ki dişharidan ki adam aǧzina gira qad[i]r degul ozini nacis etmağa 129/13-14
(Dışarıdan insanın ağızına giren hiçbir şey onu kirletemez.)

ყოველი, რომელი გარეშე შევალს კაცისა, ვერ შემძლებელ არს მისა შებილწებად?(მარკ., 7,18)

qad[i]r deguls[i]z Alaha abadat etmağa u mala pah[i]lluğ 248/8

(Tanrı'ya ibadet ve mala kulluk edemezsiniz.)

ვერ კელ-ქწიფების ღმრთისა მონებად და მამონასა.(ლუკ., 16,10)

5. Emir Kipi ile İfade Edilen Gelecek Zaman

Eski Gürcücede gelecek zamanı ifade eden bir ek yoktur. Gelecek zamanı ifade etmek için XI. yüzyıla kadar კავშირებითი (kavşirebiti) kipine müracaat edilmektedir (Chumburidze 1968: 55). Eski Gürcücede gelecek zamanı ifade etmek კავშირებითი kavşirebiti kipinin temel işlevidir (Melikişvili 2014: 54). კავშირებითი “kavşirebiti” kipinin Türkçedeki karşılığı istek kipidir. Tercüman kaynak dili Gürcücede კავშირებითი “kavşirebiti” ile ifade edilen gelecek zamanı erek dili Türkçeye emir kipi ile aktarmıştır. Örnekler şöyledir:

elalar uşına sani gotursunlar ki balki aēğun taşa degmasun 7/12-13

(Ayağın taşa değmesin diye seni el üstünde **taşıyacaklar**.)

და ჯელოთ ზედა აღვიღონ შენ რაითა არა წარსვე ქვას ფერჯი შენი. (მათ., 4,6)

çaştu aħşam ki elarsan dostların çağırma na qardaşların na qaumların na varlu qonşılarun ki balki sani çağırşunlar u sana geri versunlar 241/10-12

(Akşam yemeği yapacağı zaman dostlarını, kardeşlerini, akrabaları ve zengin komşularını çağırma, yoksa [onlar da] seni çağırıp (çağıracak) karşılık verecekler.)

ოდეს ჰყოფდე სადილსა, გინა სერსა, ნუ ჰხადი მეგობართა შენთა, ნუცა ძმათა შენთა, ნუცა ნათესავთა შენთა, ნუცა მოძმეთა შენთა მდიდართა, ნუუკუე მათცა უალად გხადონ შენ და გეძნენ შენ მოსაგებელ (ლოკ., 24,12)

bu olmuştur ki k[ı]tblar kamul olunsunlar sumug ozindan qarlımasun 360/9-10

(Bu “Onun kemiği **karılmayacak**” diye yazılmış Kutsal Yazı’nın yerine gelmesi için oldu.)

რამეთუ იყო ესე, რადთა წერილი აღესრულოს, ვითარმედ: ძუალი მისი არა შეიძულროს (იო., 19, 36)

6. Sıfat Tamlamalarında Gösterilen Çokluk Eki

Sayı sıfatları çokluk anlamı getirdiği için Türkçede sayı sıfatları almış adlar çokluk eki almazlar (Banguoğlu 2015: 323). Bir sayıdan veya küme bildiren bir kelimeden sonra gelen adın teklik oluşu bütün modern Türk dillerinde ortak olan bir özelliktir (Grönbech, 1995: 56). *GHTİ*’de sıfat tamlamalarında tamlayan sayı sıfatı olunca tamlananın çokluk eki aldığı görülür. Eski Gürcücede tamlayan sayı sıfatı olunca tamlayan ve tamlanan her ikisi de çokluk eki almaktadır (Şanidze 1976: 163). Örneğin: ხუთნი ძმანი (khutni dzmani) “beş kardeş (motamot: beşler kardeşler)”. Fakat tamlayanın aldığı çokluk ekinin bazen kullanılmadığı zikredilmektedir. Bu biçimin Eski Gürcücenin ilk dönemlerine ait olduğu söylenmektedir (Kiziria 1963: 230; Davitiani 1973: 557). Tercüman, metni Türkçeye çevirirken *beş qardaşlarum* şeklinde çevirmiştir. Bu durum, iki şekilde açıklanabilir: 1. Tercümanın elinde olan nüsha çok eski bir nüshadır. 2. Tercüman kısmen Türkçe gramer kurallarına uymuştur.

İlgili örnek metinde aşağıdaki gibi geçmektedir:

zahra beş qardaşlarum var 249/19-250/1

(Çünkü beş kardeş+θ+im var.)

რამეთუ მისხენ ხუთნი ძმანი. (ლოკ., 16,28)

7. Tamlanan Ekinin Durumu

Türkçede isimlerin nitelenen (tamlanan) hâli eki /+(s)I/ ünlüyle sonlanan isimlere geldiğinde ve üzerine iyelik eki (ekleşmiş iyelik sıfatı) 1. ve 2. şahısları aldığı anda veya bazı sıfatlaştırmacı eklerden önce, düşerek işaretli duruma geçer (Gemalmaz 2010: 276). Bu durumlar dışında tamlanan eki Türkçede işaretlidir. Türkçeden farklı olarak Gürcücede tamlanan eki daima işaretlidir. *GHTİ*’de tamlanan ekinin kullanılmadığı durumlar çokça görülmektedir. Tercüman kaynak dili Gürcücenin etkisi altında kalarak özellikle tamlanan ekinin ilgi hâli ekinden önce geldiği durumlarda tamlanan eki kullanmamıştır. Söz konusu durumları, isim gövdesine sadece ilgi hâli ekleyerek aktarmıştır. Örnekler şöyledir:

imdi balta ağaçların kokun (kok+θ+un) uşına qoy[i]lupdur 6/7-8

(Şimdi balta ağaçların kökünün üzerine koyulmuştur.)

რამეთუ აწვე ესერა, ცულო ძირთა თანს ხეთასა ძეს. (მათ., 3,10)

mal sahibun (sahab+θ+un) nokarlari ona yaklaşub dedilar ağa ey tohm tarlaua akmadum mi nadandur ozinda zinan artuḥdur 42/6-9

(**Mal sahibinin köleleri** ona yaklaşip dediler: “Efendi, tarlaya iyi tohum ekmedin mi? Neden delice buğdaydan fazladır?”)

და მოვიდეს მონანი იგი მამსახოისისანი და ჰრქუეს მას: უფალო არს კეთილი თესლი დასთესე აგარაკსა ამას შენსა? აჲ ვინაჲ ჰრთავს ლუარძლი ესე? (მათ., 13,27)

*n[i]ya çop gorarsan **sanun qardaşun (qardaş+θ+un) gozinda** 200/6-7*

(Neden **senin kardeşinin gözünde** çöpü görürsün?)

რასა ჰხედავ წუელსა თუალსა შინა ძმისა შენისსა? (ლუკ., 6,46)

8. Tamlayan Tamlanan Sıra İlişkisi

Türkçe sentaksında, “belirten/niteleyen öge; bir anlam ögesi ise belirttiği/nitelediği anlam ögesinden önce, bir görev ögesi ise belirttiği/nitelediği anlam ögesinden sonra getirilir.” kuralına uyar (Gemalmaz 2010: 182). Dolayısıyla Türkçede tamlayan genelde tamlanandan önce gelir. Bu durum, Yeni Gürcüce için de geçerlidir fakat Eski Gürcücede ve özellikle İncil dilinde günümüzün aksine **tamlayan+tamlanan** sıra ilişkisi **tamlanan+tamlayan** şeklindedir. Eski Gürcücede olduğu gibi İncil’in Gürcüce nüshalarında da tamlayanın tamlanandan sonra geldiği ve bu durumun karakteristik olduğu zikredilmektedir (Kakhadze 1956: 337). GHTİ’de bu durumun çokça görülmesi Eski Gürcücenin etkisidir. Metinde geçen örnekler şöyledir:

İsim Tamlaması

*Hazrati İsoa Calil deryanun k[e]narinada iki qardaş [gordi] Smovan ki Petros adlandı **Andrios qardaşi ozlarun** 8/14-16*

(Hazreti İsa, Celile Denizi’nin kenarında iki kardeşi: Petrus diye anılan Simun ve **kardeşi Andreası** [gördü].)

იხილნა ორნი ძმანი: სიმონ, რომელსა ერქუა პეტრე, და ანდრია, ძმა მისა.(მათ., 4, 18)

iki şagirdlerinden ç[i]ğ[i]rdi Yovana 203/10

(Yahya **öğrencilerinden ikisini** çağırırdı.)

მოუწოდა იოვანე ორთა მოწაფეთა თჳსთა. (ლუკ., 7, 19)

Sıfat Tamlaması

*camati ki otururidilar qaranluğda [ozlarina] gorundi **nur beuk** 8/8-9*

(Karanlıkta yaşayan topluluğa **büyük nur** göründü.)

ერი რომელი სხდა ბნელსა, იხილეს ნათელი დიდი. (მათ., 4,6)

*bahtlı s[i]z ki s[i]zi sogmiş olalar u s[i]za zulm etmiş olalar s[i]za har yaman u soz **yalan** demişlar ola olalar mandan otur 10/8-10*

(Benden dolayı size sövüp zulmettikleri, her türlü kötü ve **yalan söz** söyledikleri zaman ne mutlu size.)

ნეტარ იყვნეთ თქვენ, რაჟამს გყუედრიდენ და გდევნიდენ და თქუან ყოველი სიტყუაჲ ბოროტი თქუენდა მიმართ სიცრუვით ჩემთჳს. (მათ., 5,11)

onun q[ı]zında rui nacıs varıdı 130/5-6

(Onun kızı kötü ruha tutulmuştu.)

რომელსა ესუა ასული, სულთა არაწმიდითა ურვილი. (მარკ., 7,25)

Peyğanbar azım aram[ı]zda qalhdı 203/5-6

(Aramızda büyük bir peygamber ortaya çıktı.)

წინაწარმეტყუელი დიდი აღდგომილ არს ჩუენ შორის. (ლუკ., 7, 16)

aglub kapanı qoy[ı]lmış gordı 361/12-13

(Eğilip bırakılmış kefeni gördü.)

შთახედნა საფლავსა მას და იხილნა ტილონი მდებარენი. (იო., 20, 5)

Zarf Tamlamaları

ozınaya yalğuz abdat edasan 7/20-21

(Sadece kendisine kulluk et.)

მას მხოლოსა ჰმსახურებდე (მათ., 4,10)

9. Gürcüenin Etkisi ile Kelimelerin ve Cümlelerin Önüne Gelen Edatlar

Türkçede prensip olarak kelimelerin önüne gelen ek ve edat yoktur... Öne gelen edatlar ya diğer dillerden olduğu gibi alınmış yahut tercüme yoluyla aktarılmıştır (Gemalmaz 2010: 202). Türkçeden farklı olarak Gürcüce için eklerin kelimelerin önüne eklenmesi tabii bir durumdur. Edatlar da kelime önüne gelebilmektedir. Tercüman, çeviri sırasında karşıtlık edatlarını Gürcücede kullandığı gibi aktarmıştır. İlgili örnekler aşağıdaki gibidir:

ager Musadan u peğambarlardan eşitmazlar gena ager bu olulardan qalha inanmazlar 250/5-6

(Eğer Musa’dan ve peygamberlerden işitmezlerse ölümler arasından biri dirilse de inanmazlar.)

უკუეთუ მოსესი და წინაწარმეტყუელთაჲ არა ისმინეს, არცაღს მკუდრეთით თუ ვინმე აღდგეს, ჰრწმენეს მათ. (ლუკ., 16, 31)

kim ki maa inanur beyla olmiř ola d[i]r[i]lur 329/16-17

(Bana inanan kişi ölmüş olsa bile yaşar.)

რომელსა ვრწმენე მე, დაღათუ მოკუდეს, ცხონდეს. (იო., 11,25)

Eski Gürcücede “başka” manasında olan გარნა (garna) bağlaç olarak kullanılmaktadır (Mjavanadze 2019: 24). გარნა (garna) önüne geldiği kelimelere “-DEN başka” anlamı katar. *GHTİ*’de bu durumun etkisi görülmektedir. Gürcüceye göre kurulmuş cümleler aşağıdaki gibidir:

Peyğambar azats[ı]z olmaz ila olkasında 45/11-12

(Peygamber ülkesinden başka yerde hor görülmez.)

არა არს წინაწარმეტყუელი შეურაცხ, გარნა სოფელსა თჳსსა და სახლსა შინა თჳსსა. (მათ., 13,57)

kimsani qoyradi gelsun bila ıla Peṭrozi Yaqubi Yovaney[i] Yaqubun qardaşı 121/ 13-14
 ([Hazreti İsa,] Petrus, Yakup ve Yakup'un kardeşi Yuhanna'dan başka hiç kimsenin onunla gelmesine izin vermedi.)

და არავინ უტევა მიდევნებად მის თანა, გარნა პეტრე და იაკობ და იოვანე, მამა იაკობისი. (მარკ., 5,37)

Peğambar azats[i]z olmaz ıla evinda u qaumlari yeninda 122/14-15

(Peygamber evinden ve akraba çevresinden başka yerde hor görülmez.)

არა არს წინაწარმეტყუელი შეურაცხ, გარნა თვსსა სოფელსა და ნათესავთა შორის მისთა და სახლსა შინა თვსსა. (მარკ., 6,4)

10. “değil” Edatı Yerine Kullanılan “ama” Bağlacı

Türkçede “değil” edatı ile kurulan cümleler Gürcücede **არამედ (aramed)** “ama” bağlacı ile kurulmaktadır. Gürcü dilinde **filin olumsuz biçimi + bağlaç** (Şanidze 1980: 606) şeklinde kurulan bu cümlelerin etkisi *GHTİ*'de birkaç örnekte görülmektedir:

evinda durmazidi ama qablarda 210/11-12

(Evinde değil, mezarlıkta dururdu.)

სახლსა შინა არა იყოფოდა, არამედ საფლავებსა. (ლუკ., 8,27)

ey iş için sani taşlamanağ ama kupr için zahra san adamsan u d[i]yarsan man Tariam 327/3-5

(İyi iş için değil, küfür için seni taşıyoruz çünkü insansın ve “Ben Tanrı’yım.” diyorsun.)

კეთილისა საქმისათვს ქვასა არა დაგერებთ მენ, არამედ გმობისათვს, რამეთუ მენ კაცი ხარ და გიყოფიეს თავი მენი ღმერთ. (იო., 10, 33)

Sonuç

İncil'in büyük bir kısmında Gürcücenin etkisinin olması, çevirenin Gürcü olmasıyla birlikte kutsal kitap çevirilerindeki tutumdan da kaynaklanmaktadır. Tarihte yapılmış olan çok sayıda kutsal kitap çevirisinde, çevirenlerin genellikle söz konusu çeviri tutumuna sadık kaldıkları görülür. Kaynak dile yakın bir çeviri yapılmaya çalışılırken hedef dil yapısal olarak kaynak dilden farklı olduğunda hedef dil üzerinde kaynak dilin etkilerinin ortaya çıkma olasılığı yüksektir. *GHTİ*'nin çevirmeninin metnin aslına sadık kalırken kaynak dile ait olan cümle yapılarına da sıkça başvurduğu görülür. Bu duruma *GHTİ*'de büyük oranda rastlanmaktadır.

Kaynaklar

- Akın, Ayla-Tosun, Muharrem (2016), “Kutsal Kitap Çeviri Yöntemlerine Çeviribilimsel Bir Yaklaşım”, *International Journal of Language Academy*, 4(4), 59-77.
- Banguoğlu, Tahsin (2015), *Türkçenin Grameri*, 10.bs., Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Chumburidze, Zurab (1968), “Mkhopadis Tsarmokmnis İstoriisatvis Dzvel Kartulşi” *Tbilisis Univeristetis Dzveli Kartuli Katedris Şromebi*, 11, Tbilisi.
- Çikobava, Arnold (2010), “Martivi Tsinadadebis problema Kartulşi”, *Şromebi I*, Tbilisi: Arn. Çikobavas Sakhelobis Enatmecnierebis İnstituti.
- Çimke, Harun (Yaz 2017), “Gürcücede Hâl Kategorisi ve Fonksiyonları Üzerine”, *Karadeniz Araştırmaları XIV* (54), 41-62.
- Daşdemir, Muharrem (2015), *Oklama Yöntemiyle Türkçenin Yapısal-İşlevsel Söz Dizimi*, Erzurum: Fenomen Yayıncılık.
- Davitiani, Akaki (1973), *Kartuli Enis Sintaksi*, Natsili I, Tbilisi: Gamomtsemloba Ganatleba.
- Gemalmaz, Efrasiyap (2010), “Uyum ve Standart Türkiye Türkçesinde Uyumlar”, Haz. C. Alyılmaz-O. Mert, *Türkçenin Derin Yapısı*, Ankara: Belen Yayıncılık, 189-224.
- Gemalmaz, Efrasiyap (2010), “Türkçenin Morfo-Sentaktik Yapısının Fonolojisine Etkileri”, Haz. C. Alyılmaz-O. Mert, *Türkçenin Derin Yapısı*, Ankara: Belen Yayıncılık, 181-188.
- Gemalmaz, Efrasiyap (2010), “STT’de İşaretsiz (Ø) Görev Ögeleri Üzerine”, Haz. C. Alyılmaz-O. Mert, *Türkçenin Derin Yapısı*, Ankara: Belen Yayıncılık, 275-278.
- Grönbech, K. (1995), *Türkçenin Yapısı*, Çev. M. Akalın, Bizim Büro Basımevi, Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Kara, Funda (2011), “Bil- Tasvir Fiilinin İşlevleri”, *Turkish Studies*, 6/1, 1421-1438.
- Kakhadze, V., (1956), “Msadzgvrel-Sazgvvulis Tanmimdevroba Okhtavşi”, *Tbilisis, Sakhelmtsifo Univeristetis Akhali Kartuli Enis Katedris Şromebi, Sakhelta Brunebis İstoriisatvis Kartvelur Enebsi*, Tomi I, 329-338.
- Kharanauli, Ana (2003), “Bibliis Targmanis Khiasiati da Misi Şestsavlis Metodologiuri Sapudzvlebi”, *Ena da Kultura*, Nomeri 4, Tbilisi: 136-142.
- Kharanauli, Ana (2001), “Tsminda Tserilis Targmanebi (Targmanis İstoria, Mtargmnelebi, Targmanis Ena)”, *Rtsmena da Tsodna*, 3(7), Tbilisi: 10-21.
- Kharanauli, Ana (2001), “Tsminda Tserilis Targmanebi (Targmanis İstoria, Mtargmnelebi Targmanis Ena)”, *Rtsmena da Tsodna*, 2(6), Tbilisi: 10-24.
- Kekelidze, Korneli (1980), *Dzveli Kartuli Literaturis İstoria*, Tomi I, Tbilisi: Gamomtsemloba Ganatleba.
- Kiziria, Anton (1963), *Martivi Tsinadadebis Şedgeniloba Dzvel Kartulşi*, Tbilisi: Sakartvelos Metsnierebata Akadeemis Gamomtsemloba.
- Melikişvili, Damana (2014), “Dro-Kilota Samtsevrta Sistemis Çamokhalibebis İstoriisatvis Kartulşi”, *Kartuli Zmnis Sistemuri Morfo-Sintaksuri Analizi, Salektsio Kursi, İvane Javakhişvilis Sakhelobis Tbilisis Sakhelmtsifo Univeriteti Kartuli Enis, Sastsavlo-Sametsniro İnstituti*.
- Meskhidze, Maia (2018), *Gürcü Harfli Türkçe İncil (İnceleme-Metin-Dizin)*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.

- Mjavanadze, Marina (2019), *Natsilaki Dzvel Kartulşi*, (Samagistro Naşromi), Tbilisi: Tbilisis. Sakhelmtsipo Universiteti, Humnitarul Metsnierebata Fakulteti, Kartuli Enis Sastsavlo Samethsiero İnstituti.
- Peikrişvili, Jujuna (1996), *Kartuli Enis Sintaksi*, Kutaisi: Stamba Sagamomtsemlo Tsentri.
- Sağınadze, Rusudan; Peikrişvili, Jujuna; Çimke, Harun (2015), *Gürcü Dili*, Rize: STS Yayınları.
- Sharashenidze, Nino; Advadze Maia; Ghambashidze Maguli (2019), “The Interaction of Modality and Negation in the Georgian Language” *Bulletin of The Georgian National Academy of Sciences*, 13 (2), 115-122.
- Şanidze, Akaki (1976), *Dzveli Kartuli Enis Gramatika*, Tbilisi: Tbilisis Universitetis Gamomts.
- Şanidze, Akaki (1980), *Kartuli Enis Gramatikis Safudzvebi, Tkhzulebata III tomi*, Tbilisi: Tbilisis Universitetis Gamomtsemloba.
- Üstünyer, İlyas (2010), *Gürcü Dili ve Edebiyatı Üzerine Okumalar*, İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- <http://titus.uni-frankfurt.de/texte/etca/cauc/ageo/nt/ntkpl/ntkpl.htm>.
Erişim Tarihi: 23.12.2020.

Etik Beyan